

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Föräldraledighetens effekter på barnens skolresultat

Qian Liu
Oskar Nordström Skans

RAPPORT 2009:12

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra vetenskapliga utvärderingar. Uppdraget omfattar: effekter av arbetsmarknadspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt, arbetsmarknadseffekter av åtgärder inom utbildningsväsendet och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. IFAU ska även sprida sina resultat så att de blir tillgängliga för olika intressenter i Sverige och utomlands.

IFAU delar även ut forskningsbidrag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Forskningsbidragen delas ut en gång per år och sista dag för ansökan är den 1 oktober. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om forskningsbidrag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid institutet finns ett vetenskapligt råd bestående av en ordförande, institutets chef och fem andra ledamöter. Det vetenskapliga rådet har bl.a. som uppgift att lämna förslag till beslut vid beviljandet av forskningsbidrag. Till institutet är även en referensgrupp knuten där arbetsgivar- och arbetstagersidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Rapporterna finns även i tryckt format. Du kan beställa de tryckta rapporterna via telefon eller mejl. Se nedanstående kontaktinformation.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Föräldraledighetens effekter på barnens skolresultat

av

Qian Liu^A och Oskar Nordström Skans^B

2009-06-09

Sammanfattning

En stor internationell litteratur betonar betydelsen av tidiga uppväxtförhållanden för framtida skolresultat. Den här rapporten bidrar till den diskussionen genom att analysera hur en ökning av antalet dagar i den svenska föräldraförsäkringen påverkar barnens resultat i årskurs 9. Analysen baseras på den förlängning från 360 till 450 dagars betald ledighet som genomfördes i slutet av 1980 talet. På grund av reformens konstruktion fick föräldrar till barn som föddes 1988 rätt till olika lång föräldraledighet beroende på i vilken månad barnet föddes. Vi visar att längden på ledigheten inte påverkade barnens genomsnittliga resultat vid nationella prov eller betyg i årskurs 9, ett resultat som stämmer väl med ett antal nyare utländska studier. Vi finner dock positiva och statistiskt signifikanta effekter på skolresultaten hos barnen till de mest högutbildade mödrarna. Resultaten kan tolkas som att den kommunala barnomsorgen, som är det huvudsakliga alternativet till föräldraledighet, har en utjämnande effekt.

^A Nationalekonomiska institutionen Uppsala universitet, e-post: qian.liu@nek.uu.se.

^B IFAU, IZA och Uppsala universitet. Adress: IFAU, Box 513, 751 20 Uppsala, telefon 018-471 70 79, e-post oskar.nordstrom_skans@ifau.uu.se.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Föräldraledighet i slutet av 1980-talet.....	4
2.1	Regelverket.....	4
2.2	Föräldraledighet under slutet av 1980-talet.....	5
2.3	Övergångsreglerna.....	7
2.4	Vad gjorde barnen som inte var med föräldrarna?	8
3	Datamaterial	9
4	Skattningar av föräldraledighetens effekter.....	11
4.1	Huvudresultat	11
4.2	Föräldrarnas utbildning.....	12
4.3	Övriga skattningar	14
5	Diskussion	16
	Referenser	18
	Bilaga 1: Analys av andra utfall.....	20

1 Inledning¹

Det hävdas ofta, bland såväl forskare som politiker och samhällsdebattörer, att de tidiga uppväxtvillkoren är viktiga för barns utfall på lång sikt.² En viktig komponent i barnets uppväxtmiljö är den form av barnomsorg som barnet får. I Sverige ansvarar i allmänhet föräldrarna först för omsorgen, och därefter tar den kommunalt finansierade omsorgen över för nästan alla barn. Andra privata alternativ är ovanliga. Noterbart är att både föräldraledigheten och den kommunala barnomsorgen i huvudsak finansieras med offentliga medel. Eftersom det inte är självklart att den ena eller den andra av dessa former av omsorg är bättre är det intressant att studera vilken betydelse avvägningen mellan de två typerna av omsorg har för olika grupper av barn.

I denna studie analyserar vi hur barnens utveckling påverkas av att övergången från föräldrar till den kommunala omsorgen fördröjs. Vi baserar vår analys på en reform som ökade antalet ersatta dagar i föräldraförsäkringen från 360 till 450. Reformen påverkade föräldrar till barn som var födda under senare delen av år 1988, men inte föräldrar till barn som var födda tidigare under året. Genom att jämföra barn vars föräldrar fick olika långa ledigheter på grund av när på året barnen var födda kan vi isolera reformens effekter utan att behöva oroa oss för att föräldrarna skiljer sig åt i andra avseenden. Som utfall använder vi i huvudsak barnens skolresultat från årskurs 9.

För att förstå våra resultat bättre försöker vi också analysera ett antal olika mekanismer som föreslagits som viktiga i den tidigare litteraturen.³ I den internationella litteraturen har det ofta antagits att mödrar (fäder nämns sällan) kan erbjuda en bättre form av omsorg än vad som annars är möjligt och att det därför bör vara dåligt för barn om mödrarna börjar arbeta för tidigt. En förklaring som lyfts fram är att de känslomässiga banden mellan barn och mor kan försämrats om modern börjar arbeta för tidigt. Dessutom kan minskad amning och ökad exponering mot hälsorisker (till exempel infektioner) leda till negativa effekter för barnen. Detta antyder att ett ökat antal dagar i föräldraförsäkringen skulle vara bra för barnens utveckling genom att det ger mödrarna

¹ Denna rapport är en sammanfattning av Liu och Nordström Skans (2009). Huvudrapporten innehåller mer detaljerade beskrivningar av data och empiriska metoder.

² Till exempel Cunha and Heckman (2007) och Heckman (2000) hävdar att tidiga investeringar i barns utveckling leder till bättre långsiktiga utfall. Se också propositionen om vårdnadsbidraget (2007/08:91, sid 66–67) samt Dustmann och Schonberg (2008) angående motiv till tyska föräldraledighetsreformer.

³ Se Boeri m.fl. (2005) för en noggrann genomgång av forskning om hur barn påverkas av om föräldrarna arbetar under småbarnsåren.

en chans att vara hemma längre med sina barn. Ledighetens längd kan dock också påverka andra faktorer som i sig kan vara betydelsefulla för barnets utveckling: Familjens ekonomiska situation kan bli sämre om en förälder är hemma länge, moderns allmänna välbefinnande kan påverkas positivt eller negativt, och sannolikheten att få yngre syskon tätt inpå kan öka vilket i sig kan ha negativa effekter på det äldre barnet. Dessutom är det naturligtvis möjligt att den offentliga barnomsorgen trots allt kan vara bättre än den omsorg som erbjuds hemma, åtminstone efter en viss ålder och/eller för vissa barn.

Den totala effekten av längre ledighet på barnen är därmed oklar vilket visar på behovet av empiriska studier. Det tycks troligt att det är positivt för barnet med åtminstone *någon* föräldraledighet. Men ju längre ledigheten är desto svagare blir argumenten för positiva effekter av längre ledighet. Ett tydligt exempel är att amning blir mindre viktigt ju äldre barnet är. Det är därmed inte osannolikt att det vid någon tidpunkt är bättre för barnen att ledigheten tar slut och den offentliga barnomsorgen tar vid.

Det finns ett stort antal empiriska studier av hur barn påverkas av föräldrars arbete. Många av dessa diskuteras i huvudrapporten (Liu och Nordström Skans, 2009). Ett genomgående problem är dock svårigheten att särskilja effekten av arbetet, eller ledigheten, från andra faktorer som kan vara betydelsefulla men som inte kan observeras av forskarna. Ett par relativt nya studier har dock, på ett liknande sätt som vi, använt reformer för att säkerställa orsakssambandet mellan föräldraledighetsregler och barns utfall på kort och lång sikt. I en studie på tyska data analyserar Dustmann och Schonberg (2008) hur tre omgångar föräldraledighetsreformer under 1970 och 1980-talen på verkar barnens framtida löner och övergångar till gymnasium. Wurtz (2007) analyserar hur en Dansk förlängning av rätten till ledighet från 14 till 20 veckor under 1984 påverkade barnens sannolikhet att slutföra gymnasiet eller deras provresultat. Ingen av dessa studier finner dock något stöd för att föräldraledighetsreglerna skulle påverka barnens framtida utfall.

2 Föräldraledighet i slutet av 1980-talet

2.1 Regelverket⁴

Den svenska föräldraförsäkringen infördes 1974. Enligt den ursprungliga konstruktionen fick föräldrar 6 månaders ledighet med en ersättning om 90

⁴ Detta avsnitt bygger på Sundström and Duvander (2002) och Riksförsäkringsverket (2002).

procent av arbetsinkomsten. De med lön över en högsta nivå ersattes med ett fast belopp ("tak"), och de utan tidigare inkomst fick en låg fast ersättning. Karaktäristiskt för det svenska systemet är den stora flexibiliteten som gör att föräldrar kan nyttja sin ersättning på deltid, och att det är möjligt att ta ut färre ersättningsdagar för att förlänga ledigheten.

Som visas i Tabell 1 har antalet ersatta dagar ökats vid ett antal tillfällen mellan 1975 och 2002. I denna rapport studerar vi effekterna av en reform som förlängde föräldraledigheten från 12 till 15 månader. Reformen som fick laga kraft den första juli 1989 innebar att föräldrar till barn födda i oktober 1988 eller senare fick 90 dagar längre ledighet. Föräldrar till barn födda i september 1988 fick 60 dagar extra ledighet och föräldrar till barn födda i augusti 1988 fick 30 dagar extra.⁵

Tabell 1 Förändringar i antal ersatta dagar

År	Totalt antal ersatta dagar	Dagar som endast ersätts med fast belopp (garantibelopp)
1974	180	0
1975	210	0
1978	270	30
1980	360	90
1989	450	90
2002	480	90

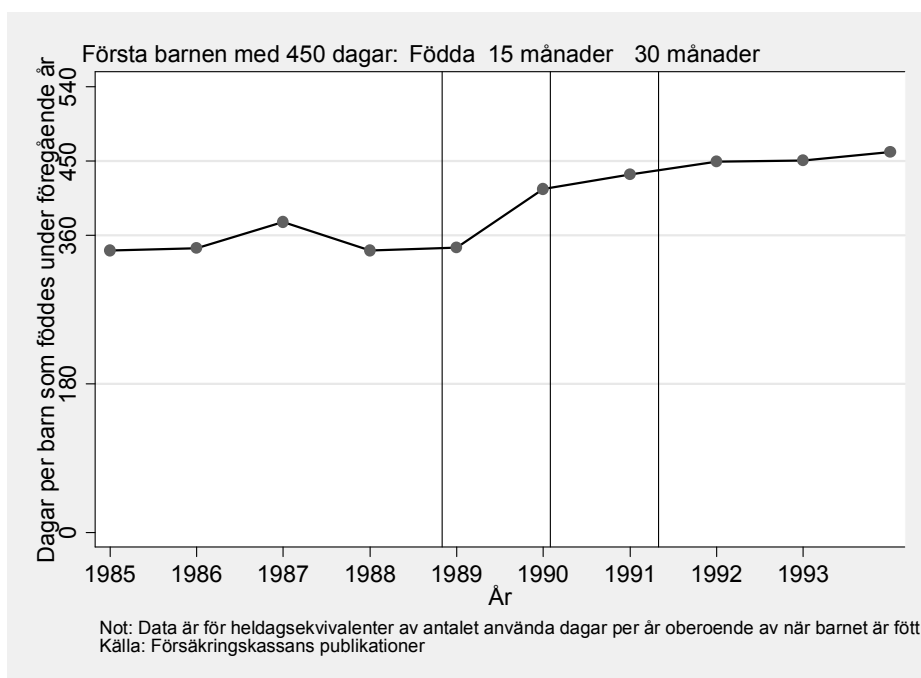
2.2 Föräldraledighet under slutet av 1980-talet

För att ta reda på vilken betydelse ökningen av antalet tillgängliga dagar hade på den *faktiska ledigheten* har vi studerat uppgifter tagna från försäkringskassans årliga redovisningar av uttaget av föräldradagar. Tyvärr finns inte dessa uppgifter tillgängliga utifrån barnens födelseår (eller månad). Istället väljer vi att beräkna antalet uttagna dagar per barn födda under det föregående året. Resultaten som redovisas i Figur 1 är något oprecisa eftersom inte alla dagar tas ut året efter barnet fötts. Figuren visar dock att uttaget av dagar börjar ungefär på den gamla nivån om 360 dagar per barn, och därefter övergår mot den nya nivån på 450 dagar per barn kring 1991. Detta mönster är vad man kan förvänta sig givet att de flesta dagar tas ut under barnets första 2 år men att det

⁵ Se lagen 1989:100 om förändringar i Lagen om allmän försäkring, www.notisum.se.

också finns ett fortsatt uttag under det därpå följande halvåret.⁶ Bilden stämmer även väl med att SOU 2005:73 visade på att nästan alla föräldradagar användes av föräldrar till barn födda under 1990-talet: Uttaget av dagar med ersättning över garantinivå understeg aldrig 97 procent under denna period, och uttaget av garantidagar varierade mellan 85 och 90 procent.

Ytterligare uppgifter från försäkringskassan visar att ungefär 90 procent av alla föräldradagar togs ut av föräldrar med inkomstbaserad ersättning. Sundström and Duvander (2002) visar att 93 procent av de använda ledighetsdagarna togs av mödrar, och endast 7 procent av fäder, såväl strax före som strax efter reformen. Ökningen av pappornas föräldraledighet ligger med andra ord betydligt senare i tiden.

Figur 1 Antal uttagna föräldradagar per barn födda under föregående år

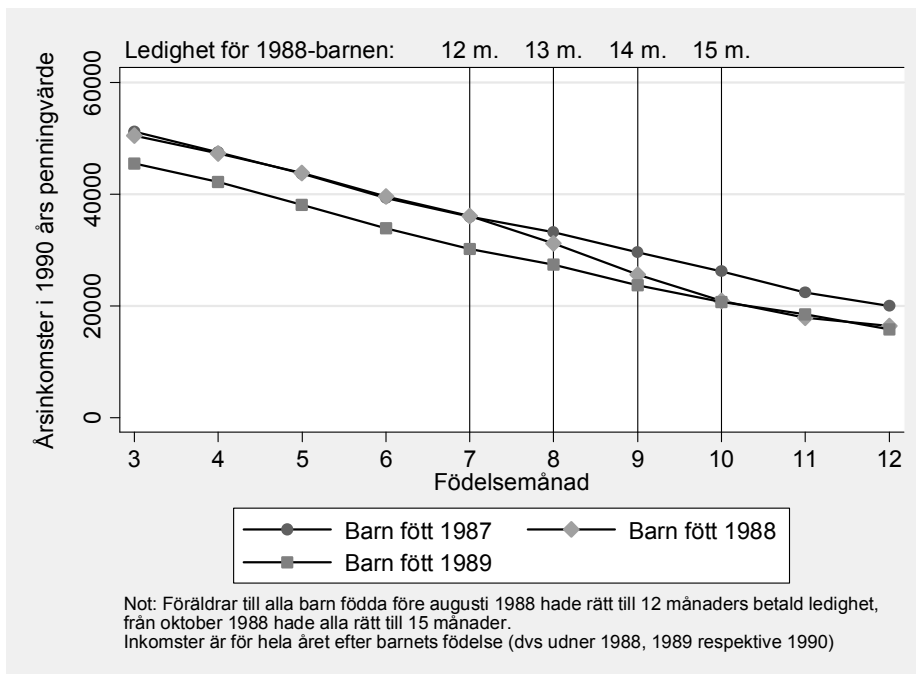
⁶ Se SOU (2005:73), sid. 142 för detaljerade uppgifter från 1990-talet och Sundström (1996) för liknande slutsatser baserat på mindre datamaterial från 1980-talet.

2.3 Övergångsreglerna

Vår empiriska analys baseras till stor del på att utnyttja de övergångsregler som gällde för barn födda under 1988. För att analysen ska vara meningsfull krävs att dessa regler faktiskt påverkade föräldrarnas beteende. Som nämndes ovan saknas tillgängliga uppgifter på föräldraledighet som kan relateras till barnens födelsemånad för denna tidsperiod. Däremot kan vi använda uppgifter om löneinkomster för att se om de mödrar som hade rätt till längre ledighet faktiskt arbetade mindre under perioden efter att barnen föddes.⁷

I Figur 2 visar vi hur årsinkomsterna (omräknade till 1990 år prisnivå) under året efter barnets födelse ser ut per födelsemånad. Vi ser i figuren att mödrarna arbetar mindre ju senare på (det föregående) året barnet är fött, samt att mödrar till barn som föddes 1989 har lägre årsinkomster. Men av störst intresse för denna studie är att mödrars arbetsutbud går från 1987 års nivåer till 1989 års nivåer under perioden augusti till oktober 1988, dvs. under övergångsmånaderna. Det faktum att arbetsinkomsterna faller betydligt snabbare än vad som är ”normalt” för mödrar till barn födda under denna tid på året är precis vad man skulle förvänta sig om reformen hade ledde till en längre ledighet redan under övergångsmånaderna.

⁷ Givet den marginella roll som faders ledighet spelade under denna period fokuserar vi genomgående på mödrarnas beteende.

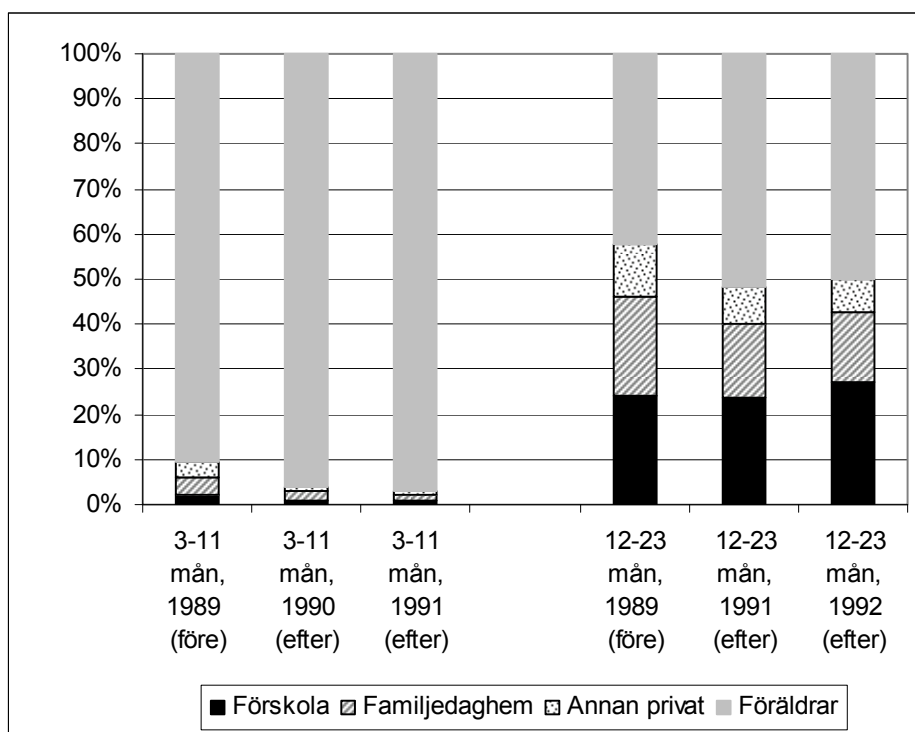

Figur 2 Mödrars reala löneinkomster under året efter barnets födelse, genomsnitt per födelsemånad och år

2.4 Vad gjorde barnen som inte var med föräldrarna?

Hur barnen påverkas av ett utökat antal ersatta föräldradagar beror rimligen på vad barnen skulle ha gjort om inte reglerna hade förändrats. För att få en bild av detta visar Figur 3 uppgifter som hämtats från Barnomsorgsundersökningen under perioden 1989 till 1992. Figuren visar att de flesta barn som var 11 månader eller yngre togs omhand av föräldrarna såväl före (88 procent) som efter reformen (95 procent). Bland barn som var något äldre, 12–23 månader, togs ungefär hälften (40 procent före och 50 procent efter) omhand av föräldrarna. De som inte togs omhand av föräldrarna var antingen i förskola eller på familjedaghem. Under perioden pågick en kraftig minskning av antalet familjedaghem till förmån för förskolor, något som även syns i figuren. Det faktum att alternativet till att vara hemma med föräldrarna närmast helt uteslutande var deltagande i kommunal barnomsorg innebär att vi kan tolka förlängningen av

föräldraförsäkringen som ett skift från subventionerad kommunal barnomsorg till subventionerad tid med föräldrarna.

Figur 3 Barnomsorg för barn i åldrarna 3 till 11 månader och 12 till 23 månader födde före och efter reformen

Källa: SCB:s Barnomsorgsundersökning 1989-92, Tabell S2.⁸

3 Datamaterial

Vår analys baseras i huvudsak på data från IFAU:s utbildningsdatabas. Denna databas kombinerar olika befolkningstäckande register från som ursprungligen sammanställts av SCB och skolverket.

Våra data täcker alla barn som föddes under perioden 1987 till 1989. Framförallt är vi intresserade av hur många månader av betald föräldraledighet

⁸ Data är för januari varje år. Stapeln för barn i åldrarna 12 till 23 månader år 1990 visas inte eftersom vissa av barnen var ”före” reformen och vissa ”efter” (46 procent togs omhand av föräldrarna).

som föräldrar till olika barn hade rätt till. Detta räknar vi ut baserat på barnets födelsemånad i enlighet med de regler som beskrevs i avsnitt 2.1 ovan. Detta innebär att barn som fötts före augusti 1988 tilldelas 360 dagars ledighet, medan de som fötts i augusti respektive september får 390 respektive 420 dagar. Barn som fötts under oktober 1988 eller senare tilldelas 450 månader. För att få ledighetens längd i månader delar vi antal dagar med 30,5.

Vi är intresserade av hur föräldraledighetens längd påverkar barnens skolresultat som vi mäter med hjälp av resultat på nationella prov i årskurs 9. Provresultaten gäller engelska, matematik och svenska. Dessutom använder vi grundskolebetyg som ett alternativt mått på skolresultat. Vi använder både det totala meritvärdet och meritvärdet räknat över kärnämnen (engelska, matematik och svenska). Vi standardiserar alla utfall så att de mäts i termer av standardavvikelse.

För att undvika att tidiga eller sena skolstarter påverkar våra resultat (se Fredriksson and Öckert, 2006) exkluderar vi de barn som fötts i januari eller februari varje år från analysen. Dessa barn tillhör de grupper där det är relativt vanligt att barnen startar skolan tidigt, och de hade ändå inte bidragit till analysen eftersom regelförändringarna skedde under hösten.⁹

Vårt dataset innehåller de individer som

- föddes under mars till december 1987 till 1989
- har en mor som var folkbokförd i Sverige under födelseåret och året innan
- varken är tvillingar eller trillingar
- fått ett resultat från ett nationellt prov under årskurs 9 eller ett avgångsbetyg från grundskolan under sitt sextonde år.

Våra data innehåller också ett antal bakgrundsvariabler som används för att kontrollera hur stabila resultaten är, samt för att studera om effekterna skiljer sig åt mellan olika grupper. Dessa uppgifter inkomster, sysselsättning, invandringsstatus, ålder och utbildning för båda föräldrarna kring barnets födelse. Dessutom mäts bostadslän, kön, födelseordning och antal syskon samt om modern och fadern var bosatta i samma församling.

Förutom utbildningsutfall vill vi studera ett antal andra potentiellt intressanta utfall som skulle kunna bidra till att förklara de effekter vi finner (eller inte finner) i termer av utbildning. Här mäter vi mödrarnas framtida arbetsinkomster, sannolikheten att få fler syskon inom olika tidsintervall samt sannolikheten för skilsmässa. Dessutom använder vi data från patientregistret

⁹ Vi har verifierat att reformen inte påverkade antalet barn som avslutade grundskolan senare.

för att få en uppfattning om barnets eller moderns hälsa påverkas av längden på föräldraledigheten. Patientregistret mäter inskrivningar vid svenska sjukhus och vi använder uppgifter om inskrivningstidpunkt och typ av diagnos.¹⁰

4 Skattningar av föräldraledighetens effekter

Vi vill analysera hur förlängningar av antalet ersatta månader i föräldraförsäkringen påverkar hur det går för barnen i skolan när de blir äldre. Den reform vi använder innebär att föräldrar till barn som fötts olika månader under 1988 får olika rätt till ledighet. Ett problem är dock att födelsemånaderna kan ha oberoende effekter på utfallen, t.ex. klarar sig barn som är äldre när de börjar i allmänhet bättre i skolan (se Fredriksson and Öckert, 2006). Därför måste vi på något vis hantera dessa effekter av födelsemånaden som sådan.

Vår lösning är att använda oss av data från de omgivande åren. Vårt huvudsakliga antagande är att säsongsmönstren är lika för de olika åren. Med andra ord antar vi att de effekter av födelsemånader vi ser under de omgivande åren ger oss en bra bild av hur månadsvariationen skulle ha sett ut för 1988-kohorten om inte föräldraförsäkringen hade förändrats under året. De resultat vi redovisar nedan tar dessutom hänsyn till eventuella skillnader i bakgrundsegenskaper och tillåter dessutom säsongsmönstren att förändras trendmässigt över tiden.¹¹

4.1 Huvudresultat

Rapportens huvudresultat redovisas i den första kolumnen av Tabell 2. Vi finner inget stöd för att längre föräldraledighet påverkar det genomsnittliga studieresultatet. Denna slutsats gäller oavsett vilken typ av studieutfall vi analyserar. Inga av skattningarna är signifikant skilda från noll. Dessutom uppfattar vi punktskattningarna som små. De skattade effekterna av en månad längre ledighet är i storleksordningen av att vara född tre dagar tidigare eller att modern haft ytterligare en halv veckas utbildning.

Vi har analyserat hur stabila resultaten är genom att variera modellen i ett flertal dimensioner. Vi har använt modeller som exkluderar barn födda 1987

¹⁰ Patientdata kommer från en alternativ databas och urvalskriterierna är därför något annorlunda än för de övriga data. Skillnaderna är dock små.

¹¹ För att undersöka om våra antaganden håller har vi skattat om föräldraledighetens längd samvarierar med observerbara familjeegenskaper. Så tycks inte vara fallet. Vi inkluderar ändå variabelerna i skattningarna eftersom det ökar den statistiska precisionen. För en utförligare diskussion om modellen och test av dess validitet se Liu och Nordström Skans (2009).

eller 1989, vi har analyserat utfallen i termer av percentiler i stället för standardavvikelser, vi har tittat på matematikbetyget uppdelat på mer och mindre avancerade delar av provet, och vi har analyserat effekten på sannolikheten att inte få fullständiga betyg. I inget av dessa fall finner vi något stöd för att föräldraledigheten påverkar barnens utfall.

Tabell 2 Effekter av längre rätt till betald föräldraledighet

	Alla	Moderns utbildning			Faderns utbildning	
		Grundskola	Gymnasium	Eftergymnasial	Grundskola	Eftergymnasial
<i>Prov</i>						
Svenska	0,002 (0,003)	-0,001 (0,008)	-0,001 (0,005)	0,013 (0,006)**	0,004 (0,007)	-0,005 (0,006)
Engelska	0,000 (0,003)	-0,006 (0,008)	-0,004 (0,005)	0,016 (0,006)***	-0,002 (0,007)	-0,003 (0,006)
Matematik	0,002 (0,003)	-0,007 (0,007)	-0,001 (0,005)	0,016 (0,007)**	-0,003 (0,007)	0,003 (0,007)
<i>Betyg</i>						
Totalt	0,001 (0,003)	0,003 (0,007)	-0,002 (0,004)	0,006 (0,006)	-0,003 (0,006)	0,001 (0,006)
Kärnämnen	0,003 (0,003)	-0,002 (0,007)	-0,000 (0,004)	0,016 (0,006)**	0,001 (0,007)	0,001 (0,006)
R2	0,16–0,21	0,06–0,11	0,09–0,15	0,09–0,14	0,07–0,14	0,08–0,14
Antal obs	184491–212292	37622–44501	99757–113906	47112–53885	44340–51575	43342–49642
Födelseår	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89

Not: Skattningsarna mäter effekten av varje månads längre rätt till betald föräldraledighet i termer av provresultat och betyg. Utfallen mäts i termer av standardavvikelser av den totala årsvisa fördelningen. Alla modeller kontrollerar för säsong (månad), år, trender i säsongsmönster, sysselsättning, utbildning, årsinkomster, ålder och invandringsstatus hos föräldrarna samt bostadslän. Alla uppmätta kring födelsetidpunkten Dessutom kontrolleras för kön, om föräldrarna bodde i samma församling, samt födelseordning och det totala antalet syskon. Antalet observationer varierar beroende på antal observationer som fullgjort prov, respektive fått betyg. Robusta standardfel inom parenteser. (**, ***) Signifikant på 10 (5,1) procentsnivån.

4.2 Föräldrarnas utbildning

I Tabell 2:s andra del studerar vi om effekterna skiljer sig åt beroende på moderns utbildning. Vi finner signifikanta positiva effekter för den fjärdedel av barnen som har eftergymnasialt utbildade mödrar. För de övriga barnen är

skattningarna negativa, men inte statistiskt säkerställda. Vi finner inga skillnader i effekter beroende på pappornas utbildningsnivå.

Skillnaderna i effekter beroende på moderns utbildning kan potentiellt ha flera förklaringar. En sådan är att det handlar om effekten av inkomster, vilken påverkas av utbildningen. Arbetsinkomsterna bestämmer ju bland annat ersättningsnivån. I Tabell 3 delas barnen därför istället upp efter mödrarnas plats i inkomstfördelningen året innan barnet föddes. I detta fall finner vi dock inga signifikanta skillnader vilket tyder på att mekanismen är en annan.¹² Barn till högutbildade mödrar har bättre studieresultat i allmänhet. En möjlighet är att längre ledighet gynnar barn med goda förutsättningar generellt. För att undersöka den möjligheten delade vi upp barnen utifrån deras förväntade placering i betygsfördelningen. Vi använde alla andra egenskaper i våra data *förutom* moderns utbildning för att beräkna den förväntade placeringen. Resultaten visar dock återigen inte på några signifikanta effekter. Vi har även undersökt om övergångsreglerna hade olika effekt på föräldrarnas uttag av ledighet för de olika utbildningsgrupperna. Vår tanke var att de lågutbildade kanske var sämre informerade under en övergångsfas och därför inte utnyttjade ledigheten i lika stor utsträckning. Resultaten visar dock inte på några skillnader mellan utbildningsgrupperna i detta avseende.¹³

Sammanfattningsvis hittar vi skillnader i effekter beroende på moderns utbildning, men inga skillnader beroende på faderns utbildning, moderns eller faderns inkomster, eller barnets förväntade betyg. Dessutom tycks det som att användandet av ledigheten var lika stor oavsett vilken utbildning modern hade. Med tanke på att det, vid denna tidpunkt, nästan uteslutande var mödrarna som var hemma med barn är vår tolkning att barn gynnas av att vara hemma med högutbildade mödrar istället för att vara i kommunal barnomsorgen. Eftersom vi inte ser någon positiv effekt för barnen till lågutbildade mödrar, skattningarna är negativa men insignifikanta, är vår tolkning att den offentliga barnomsorgen minskar sambandet mellan mödrarnas utbildning och barnens skolresultat.

¹² Vi får en liknande bild om vi istället analyserar fädernas inkomster.

¹³ Vi använde samma metod som redovisades i Avsnitt 2.3., se Liu och Nordström Skans (2009).

Tabell 3 Effekter beroende på moderns inkomst och barnets predicerade betyg

	Moderns plats i inkomstfördelningen			Barnets plats i fördelningen av predicerade medelbetyg		
	<25%	[25%–75%]	>75%	<25%	[25%–75%]	>75%
<i>Prov</i>						
Svenska	-0.007 (0.007)	0.004 (0.005)	0.008 (0.006)	0.005 (0.007)	-0.000 (0.005)	0.006 (0.006)
Engelska	-0.005 (0.007)	0.001 (0.005)	0.004 (0.006)	0.005 (0.007)	-0.001 (0.005)	0.004 (0.006)
Mate- matik	-0.004 (0.007)	0.006 (0.005)	0.003 (0.007)	-0.003 (0.007)	0.006 (0.005)	0.004 (0.007)
<i>Betyg</i>						
Totalt	-0.001 (0.007)	0.002 (0.004)	0.002 (0.005)	0.002 (0.007)	0.001 (0.004)	0.000 (0.006)
Kärn- ämnen	-0.003 (0.007)	0.005 (0.004)	0.006 (0.006)	0.001 (0.007)	0.005 (0.004)	0.003 (0.006)
R2	0.15–0.20	0.12–0.18	0.14–0.21	0.04–0.06	0.07–0.08	0.08–0.10
Antal obs	39,682– 46,260	94,754– 108,735	50,055– 57,297	41,952– 49,435	94,303– 107,775	48,087– 55,082
Födelseår	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89	1987–89

Not: Skattningarna mäter effekten av varje månads längre rätt till betald föräldraledighet i termer av provresultat och betyg. Utfallen mäts i standardavvikelser. Alla modeller kontrollerar för säsong (månad), år, trender i säsongsmönster, sysselsättning, utbildning, årsinkomster, ålder och invandringsstatus hos föräldrarna samt bostadslän. Alla uppmätta kring födelsetidpunkten Dessutom kontrolleras för kön, om föräldrarna bodde i samma församling, samt födelseordning och det totala antalet syskon. Antalet observationer varierar beroende på antal observationer som fullgjort prov, respektive fått betyg. Robusta standardfel inom parenteser. (**, ***) Signifikant på 10 (5,1) procentsnivån.

4.3 Övriga skattningar

Vi har även undersökt om effekterna skiljer sig åt i ett antal andra dimensioner men inte hittad någon sådan evidens. Vi har studerat om effekten skiljer sig åt beroende på om modern och/eller fadern invandrat, om föräldrarna var sysselsatta innan födseln, om barnet är en pojke eller en flicka, eller beroende på om barnet är äldst eller yngst i en syskonskara. Resultaten är dock inte i något av fallen signifikanta.¹⁴

Eftersom vi skattat ett så stort antal olika modeller kan man undra om inte den signifikanta effekten vi fann för högutbildade mödrar är en slump. För att

¹⁴ Det enda undantaget är för de få fallen av ensam barn där effekten är positiv. Resultaten är dock inte särskilt robusta, de varierar bland annat beroende på vilken modell som används.

försäkra oss om att så inte är fallet har vi även skattat en modell som jämför utbildningsresultaten beroende på moderns utbildning före och efter reformen, men utan att använda data från 1988. Resultaten, som alltså baseras på andra identifierande urval och helt andra modellantaganden, bekräftar att sambandet mellan moderns utbildning och studieresultaten var starkare efter reformen än innan. Detta resultat kvarstår även om man beaktar en möjlig underliggande trend. Dessa resultat finns redovisade i Liu och Nordström Skans (2009).

För att lära oss mer om vad effekterna kan bero på har vi även skattat ett stort antal modeller som analyserar utfall som ligger nära de mekanismer som diskuterats i den tidigare litteraturen. En del av resultaten finns redovisade i Bilaga 1, för ytterligare resultat se Liu och Nordström Skans (2009). Vi har studerat effekter på moderns framtida arbetsinkomster för att se om dessa påverkats av ledigheten, vi har analyserat sannolikheten att barnet skrivits in på sjukhus för att se om barnets hälsa påverkats, vi har analyserat sannolikheten att snabbt få ett yngre syskon för att se om konkurrensen om föräldrarnas tid påverkats, vi har dessutom studerat skilsmässofrekvensen och sannolikheten att modern skrivits in på sjukhus för mentala problem vilka vi tolkar som grova indikatorer på moderns allmänna välbefinnande. I endast ett av dessa fall hittar vi signifikanta effekter. Vi ser att sannolikheten att få ett yngre syskon inom 18 månader ökar något på grund av den förlängda ledigheten. Denna effekt försvinner dock om man utökar observationsfönstret till att inkludera syskon födda inom 24 månader. Skattningen är intressant eftersom den visar att föräldrar kan skynda på födandet av nästa barn om ledigheten blir tillräckligt lång för att det ska vara möjligt att göra detta utan att återvända till arbetet emellan. Dock kan detta resultat inte förklara varför vi ser skillnader i effekter på studieresultat mellan barn till hög- och lågutbildade mödrar. Effekten är mycket liten (0.3 procent) och framförallt drivs den av att *högutbildade* mödrar skaffar nästa barn fortare, något som snarast borde ha försämrats för de högutbildades barn om man tror på resultaten i den existerande litteraturen.¹⁵

Notera också att vi här skattar effekten på framtida barnafödande utifrån ledigheten för det tidigare barnet. Vi analyserar med andra ord inte den troligen viktigaste mekanismen genom vilken föräldraledighetsregler kan påverka barnafödandet, nämligen förväntningarna om hur länge man får vara ledig med *nästa* barn.¹⁶

¹⁵ Se Petterson-Lidbom och Skogman-Thoursie (2009)

¹⁶ Se Björklund (2006) för en mer fullständig analys.

5 Diskussion

Svenska barn spenderar sina veckodagar med föräldrarna eller inom den kommunalt finansierade barnomsorgen. Så gott som alla barn deltar i båda formerna av omsorg och så har det sett ut under en lång tid. I denna rapport har vi studerat om barnen påverkas av hur lång rätt till föräldraledighet föräldrarna har. Vi finner att barnens genomsnittliga studieresultat i årskurs 9 inte påverkas av hur lång ledigheten är. Detta resultat överrensstämmer väl med erfarenheter från Tyskland och Danmark som redovisats i två nyare studier.¹⁷ Vi finner dock att barnen till de mest högutbildade gynnas av en förlängning av ledigheten, medan de skattade effekterna för de lågutbildade är negativa men inte statistiskt signifikanta. Detta tyder på att en tidigare övergång till den kommunala barnomsorgen har en utjämnande effekt på barnens studieresultat.

En fråga man kan ställa sig är vilken relevans våra resultat har för dagens situation. Generellt sett är det troligt att föräldraledighet har mer positiva effekter tidigt och att dessa avtar ju längre ledigheten är. Föräldraförsäkringen idag innehåller 120 fler ersatta dagar än vad den gjorde vid tidpunkten för införandet av den reform vi analyserar i denna studie vilket möjligen talar för att effekterna av ytterligare dagar skulle kunna vara ännu mindre, eller möjligen negativa, idag. Totalt sett pekar våra resultat därmed på att ytterligare förlängningar av föräldraledigheten troligen inte kan motiveras utifrån barnens långsiktiga utfall.¹⁸

Å andra sidan finns det en del faktorer som berör den mer precisa *formen* av barnomsorg vilka förändrats ganska radikalt. Till exempel tar fäder ut en allt större del av föräldraledigheten, delvis på grund av reformer i föräldraförsäkringen. Dessutom har den offentliga barnomsorgen förändrats genom en minskad frekvens av familjedaghem till förmån för förskolor och genom en ökning av antalet privatägda offentligfinansierade förskolor. Genom införandet av maxtaxan i barnomsorgen ökade dessutom barnens vistelsetider i förskolan samtidigt som föräldrarnas arbetsutbud inte påverkades¹⁹ och förskolans pedagogiska innehåll har utvecklats över tiden. Vilka effekter på barnens utveckling dessa förändringar har i sig, och hur de påverkar betydelsen av föräldraledighetens längd, är i nuläget svårt att bedöma. I sammanhanget är det också värt att poängtera att FN:s konvention om barnets rättigheter stipulerar

¹⁷ Se Dustmann och Schonberg (2008) och Wurtz (2008).

¹⁸ Andra aspekter av föräldraförsäkringen såsom effekter på barnafödande, jämställdhet eller arbetskraftsdeltagande lämnar vi därhän i denna rapport

¹⁹ Se Lundin m fl (2008)

att ” Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.”²⁰ Om vi tar denna princip på allvar bör vi ta reda på vilka konsekvenser politiska åtgärder faktiskt har på barnens utveckling. Därmed tycks det särskilt önskvärt med fler kvantitativa studier som analyserar barnomsorgens och familjepolitikens effekter på barns utveckling.

²⁰ FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 3.1., se <http://www.unicef.se>.

Referenser

- Björklund A. (2006) "Does family policy affect fertility? Lessons from Sweden" *Journal of Population Economics* 19, 3-24.
- Boeri T., D. D. Boca och C. Pissarides (2005) *Women at Work: An Economic Perspective*, Oxford University Press, Oxford.
- Cunha F. och J. Heckman (2007) "The technology of skill formation" *American Economic Review*, vol. 97(2), 31-47.
- Dustmann C. och U. Schonberg (2008) "The effect of expansions in maternity leave coverage on children's long-term outcomes", IZA Discussion Paper 3605.
- Heckman J. J. (2000) "Policies to foster human capital", *Research in Economics*, 54-1, 3-56.
- Fredriksson P. och B. Öckert (2006) "Är det bättre att börja skolan tidigare?", Rapport 2006:12, IFAU.
- Liu Q. och O. Nordström Skans (2009) "The duration of paid parental leave and children's scholastic performance" IFAU Working Paper 2009:14.
- Lundin D., E. Mörk och B. Öckert (2008) "Maxtaxan inom barnomsorgen – påverkar den hur mycket föräldrarna arbetar?" *Ekonomisk Debatt*, vol 36, nr 7, s 29-43
- Pettersson-Lidbom P. och P. Skogman-Thourise (2009) "Kan täta födelseintervaller mellan syskon försämra deras chanser till utbildning? Rapport 2009:5, IFAU
- Proposition (2007/08:91) *Vårdnadsbidrag - familjepolitisk reform*.
- Riksförsäkringsverket (2002) "Spelade pappamånaden någon roll?" Pappornas uttag av föräldrapenning" RFV Analyserar 2002:14, Riksförsäkringsverket.
- SCB, Barnomsorgsundersökningen, olika årgångar.
- SOU 2005:73, Reformerad föräldraförsäkring, Betänkande av Föräldraförsäkringsutredningen
- Sundström M. (1996) "Determinants of the use of parental leave benefits by women in Sweden in the 1980s" *Scandinavian Journal of Social Welfare* 5, 76-82.

- Sundström M. och A-Z. Duvander (2002) "Gender division of childcare and the sharing of parental leave among new parents in Sweden", *European Sociological Review*, 18, 433-447.
- Wurtz A. (2007) "The long-term effect on children of increasing the length of parents' birth-related leave", Aarhus School of Business, Department of Economics Working Paper No. 07-11.

Bilaga 1: Analys av andra utfall

Tabell 4 Effekter av längre föräldraledighet på andra utfall

Utfall	Genomsnittligt utfall: Alla [lågutbildade/ högutbildade]	Alla	Skattningar	
			Moder grundskole- utbildad	Moder eftergymnasialt utbildad
<i>1, Arbetsinkomster(100 tals SEK i 1990 års prisvärde)</i>				
Efter 3 år	639 [500/894]	0,578 (1,567)	0,735 (2,970)	2,913 (3,664)
<i>2, Barnet inskriven vid sjukhus (alla diagnoser)</i>				
Inom 3 år	0,330 [0,365/0,302]	0,000 (0,002)	-0,004 (0,003)	0,004 (0,003)
Inom 16 år	0,539 [0,575/0,505]	-0,000 (0,002)	-0,001 (0,004)	-0,000 (0,003)
<i>3, Yngre syskons</i>				
Inom 18 månader	0,058 [0,067/0,045]	0,002** (0,001)	0,002 (0,002)	0,003* (0,001)
Inom 3 år	0,337 [0,309/0,337]	0,001 (0,002)	-0,004 (0,003)	0,001 (0,003)
Totalt	1,767 [2,001/1,633]	0,001 (0,003)	0,002 (0,007)	-0,002 (0,005)
<i>4, Föräldrar separerade</i>				
Vid 14 års ålder	0,357 [0,485/0,232]	0,001 (0,002)	-0,002 (0,004)	0,003 (0,003)
<i>5, Moder inskriven vid sjukhus med diagnos relaterad till mental ohälsa</i>				
Inom 3 år	0,008 [0,015/0,004]	-0,000 (0,000)	-0,000 (0,001)	0,000 (0,000)
Inom 16 år	0,038 [0,069/0,022]	-0,000 (0,001)	0,000 (0,002)	0,001 (0,001)
Antal obs.		227697– 264940	49105– 53789	57257– 68150
Födelseår		1987–89	1987–89	1987–89

Not: Skattningarna mäter effekten av varje månads längre rätt till betald föräldraledighet i termer av provresultat och betyg. Alla modeller kontrollerar för säsong (månad), år och trender i säsongsmönster. Skattningar utom hälsoutfallen kontrollerar för, sysselsättning, utbildning, årsinkomster, ålder och invandringsstatus hos föräldrarna samt bostadslän. Alla uppmätta kring födelsetidpunkten Dessutom kontrolleras för kön, om föräldrarna bodde i samma församling, samt födelseordning. I hälsoskattningarna kontrolleras för moderns ålder, utbildning, barnets födelseordning samt bostadslän. Antal observationer varierar beroende på skillnader i datamaterialens uppbyggnad. Robusta standardfel inom parenteser. (**, ***) Signifikant på 10 (5,1) procentsnivån.

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapporter

- 2009:1** Hartman Laura, Per Johansson, Staffan Khan och Erica Lindahl, "Uppföljning och utvärdering av Sjukvårdsmiljarden"
- 2009:2** Chirico Gabriella och Martin Nilsson "Samverkan för att minska sjuk-skrivningar – en studie av åtgärder inom Sjukvårdsmiljarden"
- 2009:3** Rantakeisu Ulla "Klass, kön och platsanvisning. Om ungdomars och arbetsförmedlares möte på arbetsförmedlingen"
- 2009:4** Dahlberg Matz, Karin Edmark, Jörgen Hansen och Eva Mörk "Fattigdom i folkhemmet – från socialbidrag till självförsörjning"
- 2009:5** Pettersson-Lidbom Per och Peter Skogman Thoursie "Kan täta födelseintervaller mellan syskon försämra deras chanser till utbildning?"
- 2009:6** Grönqvist Hans "Effekter av att subventionera p-piller för tonåringar på barnafödande, utbildning och arbetsmarknad"
- 2009:7** Hall Caroline "Förlängningen av yrkesutbildningarna på gymnasiet: effekter på utbildningsavhopp, utbildningsnivå och inkomster"
- 2009:8** Gartell Marie "Har arbetslöshet i samband med examen från högskolan långsiktiga effekter?"
- 2009:9** Kennerberg Louise "Hur försörjer sig nyanlända invandrare som inte deltar i sfi?"
- 2009:10** Lindvall Lars "Bostadsområde, ekonomiska incitament och gymnasieval"
- 2009:11** Vikström Johan "Hur påverkade arbetsgivaransvaret i sjukförsäkringen lönebildningen?"
- 2009:12** Liu Qian och Oskar Nordström Skans "Föräldradedighetens effekter på barnens skolresultat"

Working papers

- 2009:1** Crépon Bruno, Marc Ferracci, Grégory Jolivet och Gerard J. van den Berg "Active labor market policy effects in a dynamic setting"
- 2009:2** Hesselius Patrik, Per Johansson och Peter Nilsson "Sick of your colleagues' absence?"
- 2009:3** Engström Per, Patrik Hesselius och Bertil Holmlund "Vacancy referrals, job search and the duration of unemployment: a randomized experiment"

- 2009:4** Horny Guillaume, Rute Mendes och Gerard J. van den Berg "Job durations with worker and firm specific effects: MCMC estimation with longitudinal employer-employee data"
- 2009:5** Bergemann Annette och Regina T. Riphahn "Female labor supply and parental leave benefits – the causal effect of paying higher transfers for a shorter period of time"
- 2009:6** Pekkarinen Tuomas, Roope Uusitalo och Sari Kerr "School tracking and development of cognitive skills"
- 2009:7** Pettersson-Lidbom Per och Peter Skogman Thoursie "Does child spacing affect children's outcomes? Evidence from a Swedish reform"
- 2009:8** Grönqvist Hans "Putting teenagers on the pill: the consequences of subsidized contraception"
- 2009:9** Hall Caroline "Does making upper secondary school more comprehensive affect dropout rates, educational attainment and earnings? Evidence from a Swedish pilot scheme"
- 2009:10** Gartell Marie "Unemployment and subsequent earnings for Swedish college graduates: a study of scarring effects"
- 2009:11** Lindvall Lars "Neighbourhoods, economic incentives and post compulsory education choices"
- 2009:12** de Luna Xavier och Mathias Lundin "Sensitivity analysis of the unconfoundedness assumption in observational studies"
- 2009:13** Vikström Johan "The effect of employer incentives in social insurance on individual wages"
- 2009:14** Liu Qian och Oskar Nordström Skans "The duration of paid parental leave and children's scholastic performance"

Dissertation series

- 2009:1** Lindahl Erica "Empirical studies of public policies within the primary school and the sickness insurance"
- 2009:2** Grönqvist Hans "Essays in labor and demographic economics"